

УДК: 330.341.1

ГУСАРИНА Н. В.,
ШАРКО М. В.

Херсонський національний технічний університет

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Метою роботи є дослідження особливостей стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах невизначеності. Розглянуто застосування теорій економічного зростання до розвитку інноваційної діяльності в умовах невизначеності, викликаних динамічними змінами зовнішнього середовища. З позицій сталого функціонування підприємств описаний процес управління інноваційною діяльністю із залученням системного та синергетичного підходів. Обґрунтовано зміст параметрів інноваційної моделі економічного зросту у вигляді структурно-логічних факторів ініціювання інновацій і схеми взаємодії умов функціонування виробництва з механізмами управління. Представлено прикладний інструментарій стратегічного управління інноваційною діяльністю в умовах невизначеності: карти інформаційних ситуацій, а також організаційно-економічних заходів щодо регулювання та управління інноваційною діяльністю в умовах невизначеності. Використані методи теоретичного узагальнення інформаційного, аналізу теорії множин, ієрархічних структур і ймовірних уявлень. Отримані результати, крім практичних рекомендацій, відображають функціональні особливості виробничої діяльності підприємств в умовах невизначеності, сприяють формуванню і природженню їх інноваційного потенціалу, що знаходиться у системному зв'язку з ефективністю виробництва.

Ключеві слова: інноваційна діяльність, невизначеність, управління, особливості, організаційні заходи, інформація.

GUSARINA N.,
SHARKO M.

Kherson National Technical University

**ORGANIZATIONAL-FUNCTIONAL TRANSFORMATION OF THE MANAGEMENT
OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN CONDITIONS OF
UNCERTAINTY**

The aim of this work is the study of strategic management of innovative activities of enterprises in conditions of uncertainty. The application of theories of economic growth to the development of innovative activities in the conditions of uncertainty caused by dynamic changes in the environment. From the standpoint of sustainable functioning of enterprises described the process of innovation management with the involvement of the system and synergetic approaches. Justifies the contents of the parameters of the innovation model of economic growth in the form of structural-logical factors initiating innovations, and interactions of conditions of production control mechanisms. Submitted application tools for the strategic management of innovative activity under conditions of uncertainty: card information situations, and organizational and economic measures for the regulation and management of innovative activity under conditions of uncertainty. Used the methods of theoretical generalization of information theory of hierarchical structures and plausible assumptions. The obtained results in addition to practical recommendations reflect the functional characteristics of the production activities of enterprises in conditions of uncertainty contribute to the formation and increment of their innovative capacity, which is in a systematic relationship with production efficiency.

Keywords: innovation activity, uncertainty, management, features, organizational measures, information.

Постановка проблеми. Для забезпечення економічного росту підприємств потрібне впровадження нових економічних підходів до управління та організації виробничої діяльності підприємств, функціонуючих в умовах динамічних змін зовнішнього середовища. Проблема слабого економічного росту підприємств України потребує для її розв'язування активізації інноваційної діяльності і трансформації цілей управління. Динамічні зміни умов функціонування промислових об'єктів і сильна залежність від зовнішнього середовища, поведінка якої характеризується невизначеністю, вимагає розробки нових методів і моделей стратегічного управління економічним розвитком виробництва. Виникає потреба розробки інструментарію, які дозволяють забезпечити своєчасно сучасну і адекватну реакцію на зміни ринкового середовища.

Аналіз останніх досяжних публікацій з означеної проблеми показує, що загальним результатом ефективності прийняття управлінських рішень є забезпечення можливості цілеспрямованого регулювання науково-технічного [1] і інноваційного потенціалу [2], шляхом вдосконалення технологічного імперативу стратегічного управління національної економіки [3, 4], швидкої зміни моделей і принципів управління [5–7]. Разом з тим питання до розробки класифікаційних ознак сталого функціонування підприємств, на інноваційній основі які описують різні стратегії їх поведінки в умовах невизначеності та взаємодії параметрів функціонування виробництва і механізмів управління на конкурентному ринку залишаються не вирішеними.

До не вирішених частин загальної проблеми відносять розробку прикладного інструментарію стратегічного управління інноваційною діяльністю в умовах невизначеності.

Метою роботи є дослідження особливостей стратегічного управління інноваційною діяльністю підприємств в умовах невизначеності

Виклад основного матеріалу. Одним з найбільш важливих чинників ефективного функціонування господарських структур і їх виходу із стану фінансово-економічної кризи є удосконалення процесу управління виробництвом шляхом впровадження інновацій.

Сучасний процес трансформації економічної системи в цілому супроводжується появою ряду проблем, пов'язаних з вибором оптимальної стратегії поведінки і взаємодії підприємств на ринку. Суперництво серед підприємств на ринку зводиться до прагнення всіма доступними методами і засобами досягти вигідного положення. Основою ринкових відносин між підприємствами є конкуренція.

На конкурентному ринку господарюючі суб'єкти володіють більш менш однаковою сукупністю ресурсів, які можна використати для завоювання певних сегментів ринку.

Під час моделювання стратегій управління впровадженням інновацій в умовах невизначеності вводяться наступні лімітовані обмеження і гіпотези:

- товар, що випускається спорідненими підприємствами на конкурентному ринку вважається однорідним і всі споживачі ідентичними;
- виробники і споживачі вважаються численними;
- виробники і споживачі володіють повною інформацією про ціни на продукт;
- інтереси виробників полягають у збільшенні прибутку, для чого бажано підняти ціну на ринку;
- інтереси споживачів полягають у прагненні закупити якомога більшу кількість товару для чого бажано знизити ціну на товар;
- вихід на ринок і залишення його є вільним як для виробників так і для споживачів.

Комерційна реалізація інновацій вимагає обов'язкове залучення інвестицій, тому дуже важливо, щоб інвестиції поєднувались інноваціями, тільки тоді матеріалізуються досягнення науково-технічного прогресу. З таких позицій стратегічне управління інноваційної діяльністю в умовах невизначеності слід розглянути як процес притягання капіталу і необхідних для цього знань.

Обґрунтування і зміст параметрів інноваційної моделі економічного розвитку в умовах динамічних впливів зовнішнього середовища полягає в встановленні структурно-логічних факторів ініціювання інновацій і їх взаємодій.

Структурно-логічні схеми ініціювання інновацій в умовах динамічних змін зовнішнього середовища полягають у встановленні та аналізі споживчих факторів, таких як підвищення якості продукції, зміна номенклатури, виробничих факторів, таких як заміна морально застарілого обладнання, трансфер технологій, орієнтація на світові стандарти; організаційних факторів, що включають зарубіжний досвід, інформаційне забезпечення, ініціативи керівництва ринкових стимулів, викликані конкурентною боротьбою, зміною форм власності.

Процес формалізації стратегічного управління виробництвом в умовах флуктуацій зовнішнього середовища являє собою систему процедур, що володіють внутрішньою організацією, структурою та ієрархією (рис. 1).

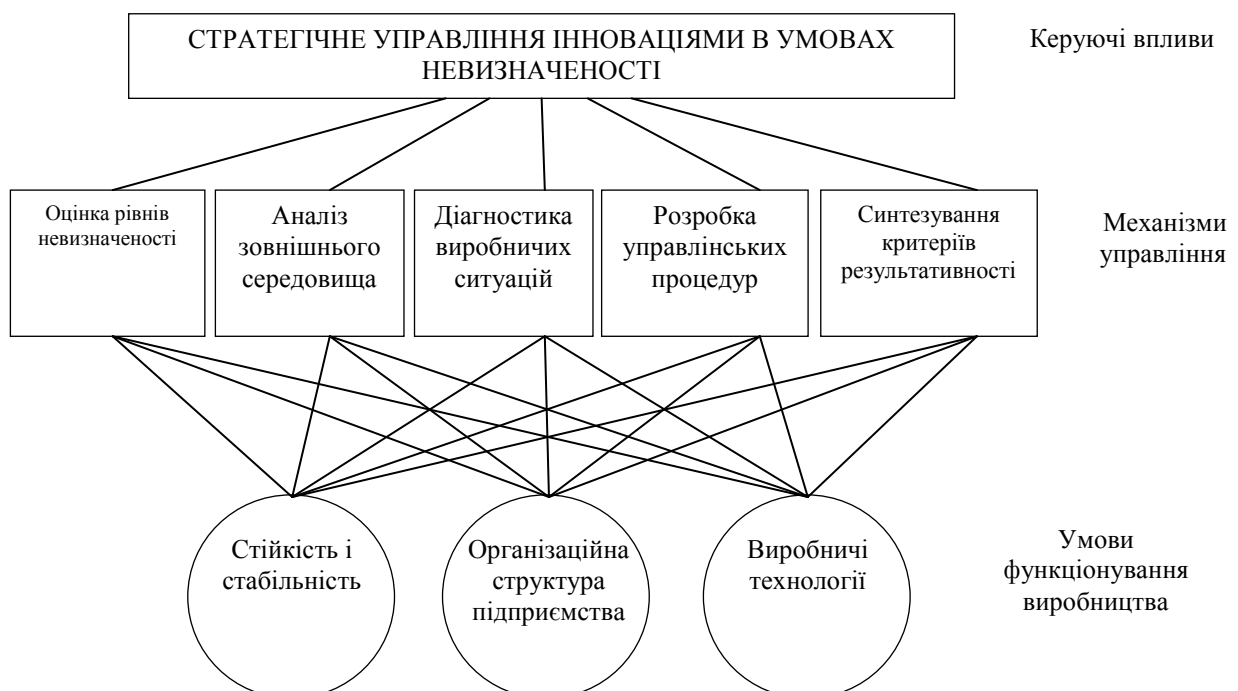

Рис. 1. Схема структуризації взаємодій процесу стратегічного управління інноваціями з умовами функціонування виробництва

Категорія стійкості в представленій схемі трактується як здатність виробничої системи повертатися в стан рівноваги при зовнішніх стимулах. Вона є інформативною характеристикою, оскільки визначає розвиток виробництва по досягненню єдиної мети і дії щодо її досягнення. Тому необхідно говорити не про взаємодію координат станів, а про взаємодію складових підсистем із залученням синергетики. Виробнича структура може бути описана за допомогою методів аналізу ієрархій. Ієрархія – це лінійна структура, що має початкову точку-фокус, за якою слідує організовані за рівнями елементи, які залежать від деяких або всіх елементів найближчого рівня. Крім цього елементи одного рівня можуть залежати один від одного.

Відмінність ієрархічних систем від централізованих полягає в тому, що для систем з централізованим управлінням існує єдиний критерій оптимальності, в той час як для ієрархічних систем кожна з підсистем має свої локальні критерії.

Під час взаємодії всіх підсистем схеми рис. 1 змінюються властивості системи управління інноваціями, однак загальне цілеполягання не повинно зазнавати серйозних змін і, в той же час, поряд з конкретним визначенням параметрів функціонування виробництва мати допустимі межі їх варіювання. Таким цільовим показником в системі управління інноваціями є аттрактор, під яким в синергетиці розуміють стійкий стан системи, що притягує до себе множину станів виробничої системи, обумовлених різними впливами зовнішнього середовища. Як тільки система потрапляє в область аттрактора, вона сама прагне до цієї стійкою структурою. У виробничій діяльності аттрактори не формуються природним шляхом і потребують спеціальної організації на основі часткових специфічних цілей розвитку. Таким аттрактором може слугувати максимізація прибутку, яка може бути досягнута відповідною стратегією управління.

Визначення ставлення виробничої діяльності підприємства до ситуації, в якій може перебувати виробниче підприємство внаслідок змін зовнішнього середовища його функціонування, породжує необхідність визначення зв'язку між ситуацією, що склалась і принципами управління.

Таким чином, особливість стратегічного управління інноваційною діяльністю в умовах невизначеності впливу зовнішнього середовища полягає в єдності двох домінант системного аналізу і синергетичного підходу, де системний аналіз дозволяє виявити низку сценаріїв, що описують альтернативні варіанти впровадження інноваційної діяльності, у той час, як синергетичний підхід спрямовується на відстеження тих ринкових сигналів, що вказують у напрямку якого з варіантів йде розвиток ситуації.

Стратегічне управління в умовах невизначеності представляється як інтерактивне рішення завдань багатоцільової оптимізації. Для цього необхідно класифікувати невизначеності, причини їх виникнення та інформаційні ситуації, які викликані впливом навколишнього середовища, з метою розробки практичних рекомендацій щодо сталого функціонування виробництва. В основу побудови такої системи має бути покладена парадигма інноваційно-збалансованої системи регулювання економіки, змістовна структура якої розглядається в контексті інституціональних перетворень на підставі прямих і зворотних зв'язків між інноваційними впливами інформаційної підтримки результатів виробничої діяльності.

Головним визначальними фактором аналізу проблемної ситуації є встановлення причин її виникнення і шляхів її вирішення.

Карта інформаційних ситуацій та управлінських впливів на розвиток підприємств в умовах невизначеності представлена на рис.2. В основу її побудови покладена градація невизначеностей, завдання законів розподілу впливу станів зовнішнього середовища, визначення критеріїв прийняття рішень та рекомендовані дії.

На підставі розгляду карти інформаційних ситуацій запропонована трирівнева градація причин і рівнів невизначеності, управлінських дій та інформаційна підтримка кожного із рівнів. Першому рівневі відповідає необхідність чіткого завдання інформацій та використання вивчення реакції на ринкові дії. На другому рівні проявів впливу середовища кожної ситуації відповідає не один, а декілька результатів. Ймовірності прояву кожного результату на цьому рівні невизначеності невідомі, а управлінські дії потрібно направляти на розробку альтернативних сценаріїв розвитку. На третьому рівні невизначеності проявів впливу зовнішнього середовища потрібна інформація щодо пошуку асоціативних правил і розробки компромісів з узгодження інтересів об'єктів хазяйнування та прогнозування кон'юнктури ринку.

Надана інформація є одною з ланок стратегічного управління сталим розвитком підприємств. На її прикладі можна простежити багато закономірностей управління для того, щоб використовувати ці узагальнення в ході переходу до більш складних моделей.

Все це дозволяє створити організаційно-економічні заходи щодо регулювання та розвитку інноваційної діяльності (рис. 3).

Інформація є тактичним і стратегічним ресурсом економічного розвитку, вона забезпечує можливість прийняття адекватних управлінських рішень при динамічних флуктуаціях впливу зовнішнього середовища. Вона є основою для маневрів, що дозволяє відслідковувати і прогнозувати зміни, які накопичуються в ході здійснення інновацій, знижувати ризик і невизначеність в прийнятті управлінських рішень.

Рис. 2. Карта інформаційних ситуацій та управлінських впливів на розвиток підприємств в умовах невизначеності

Висновок: Визначено провідну роль інноваційного потенціалу в відтворювальному процесі. Встановлено, що ядром методології організації та управління розвитком інноваційної діяльності в промисловому виробництві є системний підхід, який дозволяє розглядати підприємство як відкриту самостійну господарську систему, що взаємодіє з зовнішнім середовищем.

Запропонований інструментарій стратегічного управління інноваційної діяльністю на основі інформаційного аналізу складних економічних систем і синтезу методів моделювання у перспективі свого розцвітку надає можливість створення практичних рекомендацій щодо комплексного використання різних підходів управління в умовах динамічних змін зовнішнього оточення. При цьому змінюється погляд на інформаційні параметри, які пов'язані з переходом від інформації у вигляді символічного опису розглянутого об'єкту до інформації, яка характеризує необхідні дії, спрямовані на підтримку прийняття рішень, координацію і корекцію управляючих впливів.

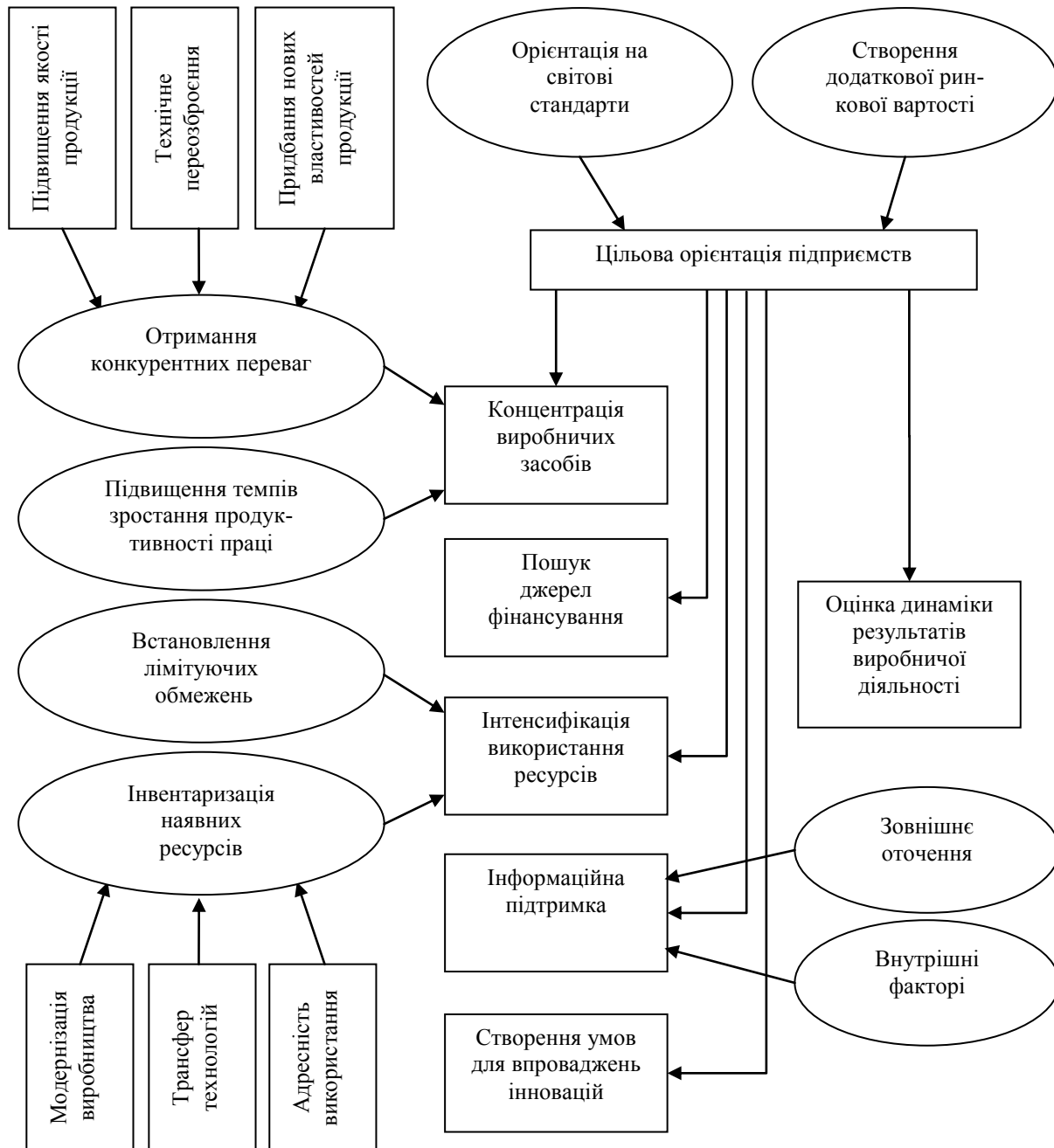

Рис. 3. Організаційно-економічні заходи регулювання інноваційної діяльності промислових підприємств

Література

1. Шарко М.В. Формирование инновационного потенциала предприятий : монография / М.В. Шарко. – Херсон : ФЛП Гринь Д.С., 2014 – 288 с.
2. Федуллова Л.И. Технологический императив стратегического управления национальной экономикой / Л.И. Федуллова // Сб. научн. трудов Национального юридического ун-та им. Я. Мудрого. – 2010. – № 2. – С. 12–24.
3. Буркинський Б.В. Проблеми теорії практики багатокритеріальної оцінки крупних народногосподарських проєктів / Б.В. Буркинський // Економічні інновації. – 2013. – Вип. 48. – С. 42–61.
4. Лазарева Є.В. Методологічні аспекти формування інноваційної системи регіону : монографія / Є.В. Лазарева. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2010. – 320 с.
5. Никифоров А.Е. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління : монографія / А.Е. Никифоров. – К. : КНЕУ, 2010. – 420 с.
6. Салихов Б.В. Интеллектуальный капитал организации: сущность, структура и основы управления / Б.В. Салихов. – М. : «Дашков и К», 2009. – 156 с.

7. Гусарина Н.В. Использование многокритериальной логики в стратегическом управлении инновационной активностью предприятий / М.В. Шарко, Н.В. Гусарина // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – Том 2. – № 3. – С. 175–179.

References

1. Sharko M.V. Formyrovanye ynnovatsyonnoho potentsyala predpriatyti : monohrafiya / M.V. Sharko. – Kherson : FLP Hryn D.S., 2014 – 288 s.
2. Fedulova L.Y. Tekhnolohycheskyi ymperatyv stratehycheskoho upravlenyia natsyonalnoi ekonomykoï / L.Y. Fedulova // Sb. nauchn. trudov Natsyonalnoho yurydycheskoho un-ta ym. Ya. Mudroho. – 2010. – № 2. – S. 12–24.
3. Burkynskiy B.V. Problemy teorii praktyky bahatokryterialnoi otsinky krupnykh narodnohospodarskykh proektiv / B.V. Burkynskiy // Ekonomichni innovatsii. – 2013. – Vyp. 48. – S. 42–61.
4. Lazareva Ye.V. Metodolohichni aspekty formuvannia innovatsiinoi systemy rehionu : monohrafiia / Ye.V. Lazareva. – Odesa : Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekolohichnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 2010. – 320 s.
5. Nykyforov A.E. Innovatsiina diialnist: teoriia i praktyka derzhavnoho upravlinnia : monohrafiia / A.E. Nykyforov. – K. : KNEU, 2010. – 420 s.
6. Salykhov B.V. Yntellektualnyi kapital orhanyzatsyy: sushchnost, struktura y osnovy upravlenyia / B.V. Salykhov. – M. : «Dashkov y K», 2009. – 156 s.
7. Husaryna N.V. Yspolzovanye mnohokryterialnoi lohyky v stratehycheskom upravlenyy ynnovatsyonnoi aktyvnostiu predpriatyti / M.V. Sharko, N.V. Husaryna // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2016. – Том 2. – № 3. – S. 175–179.

Рецензія/Peer review : 07.11.2017

Надрукована/Printed : 22.12.2017

Рецензент: прорецензовано редакційною колегією